

Bárczi Zsófia

A TÖKÉLETES MŰALKOTÁS EREDETE

ESTÉNKÉNT, mikor a lobogó tűz narancsszínűre festette a péter-kályha falát, és a konyhában karácsonyi dióskalács illata lengedezett, a zománcos fazék, a félfülű levesestál, a rézmozsár, a lyukas lábas és a szanta egérke összegyűltek, hogy történeteket meséljenek egymásnak a hajdan volt időkről. Ilyenkor még a szű is halkabban percegett a háromlábú konyhakredenc hátsó falában. Csak a kredenc siránkozott hosszan elnyújtott hangon:

– De kérem! Maga egyszerűen tönkretesz engem! Érzem, még a halálotomat okozza! Kibírhatatlan ez az állandó fészkelődés. Az embernek megfájdul a feje!

– Legalább van valami izgalom az életében – replikázott a szű. Aztán még, csak úgy magának, hozzátette: – Vén spinét!

– Szóval spinét! – süvöltött a kredenc, és egészen belevörösödött a felháborodásba. – Csak úgy lespinétezik engem, akinek az ajtaját egykor valódi ólomüvegberakás ékesítette?! Pimasz férgé!

A rézmozsár megrázkódott a sértés hallatán. Hogy a szű szemtelen, azt mindannyian tudták. Ráadásul félművelt és szakbarbár, meg a szája is eljár időnként, de azért hogy valaki a családját sértegesse?! Mert alapjában véve mindannyian szerették. Még a háromlábú konyhakredenc is a szívébe zárta, aki szálkás természete ellenére gyakorta ellágyult, ha izgága albrőlőjéről esett szó.

– Nem a szívébe, hanem a fiókjába. Egész pontosan a bal felső fiókjába – mutatott rá a tényekre a rozsdás reszelő, mert nem állhatta a mozsár fellengzős modorát. – A legrozzantabb, legkoszosabb fiókba, amit valaha bérbe adtak – folytatta könnyörtelenül. – Még az egér se bírta ott egy hétnél tovább. Persze – és ez az epés megjegyzés már a szűnek szólt –, némelyekkel bármit meg lehet tenni!

Úgy tűnt, pillanatokon belül kirobban a veszekedés, amikor valahol a kredenc hiányzó lába táján megszólalt egy vékonyka hang:

– Csinos kis járat, nem mondom! – irigykedett a hangya.

A hangya nem volt közülük való. Egy csokor margarétán érkezett még nyár elején, potyautasként. Mindenkinek elmesélte, hogy gaz-

dag és befolyásos anyai nagybátyjához készül látogatóba, és itt csak átutazóban van. Aztán múlt az idő, a hangya még csak halogatta a továbbutazást. A menetrend szerint hétfő esténként kihajított virágcsokrok egyike-másika ugyan megdobogtatta a szívét, egy hervatag török szegfűre is felszállt, de az indulás előtt eszébe jutott, hogy nem búcsúzott el a szakadt törülközőtől, így végül mégis maradt. Lassan részese lett a konyhának, akárcsak a törött fésülködőtükör, a santa egér és a rozsdás reszelő.

Most, a szű furatát látva, felébredt benne a féltékenység. Értő szemmel méricskélte a bejárat enyhe lejtőjét s a merész kanyarokat vető folyosókat.

– Te egérke! Gyere csak ide! Nem ferde szerinted kissé ez a küszöb?

Az egérke odabicegett, és félrehajtott fejjel szemlélte az ócsárolt mestermunkát. Már épp nyitotta volna a száját, hogy megvédje barátjukat, amikor a szű, akinek belegázoltak a szakmai becsületébe, kirontott az ajtón, kis híján elsodorva okvetetlenkedő kollégáját.

– Que bella sorpresa! Halott anyám emlékére esküszöm, hogy a küszöb egyenes! – kiabált magából kikelve, és még egyebeket is ordított, de hogy mit, azt senki se értette.

– Mit mond? – kérdezte a hangya.

– Nem tudjuk – felelt a törött fésülködőtükör. – Ha felzaklatják, mindig ez történik. Összevissza kiabál, meg valami Bellát emleget. Talán a menyasszonya lehet a hölgy! – mélázott a romantikus lelkületű fésülködőtükör.

– Szerintem nyelveken szól! – suttogta misztikus félelemmel az egérke.

– Khm, khm – krákokott a rézmozsár. – Ostoba találgatások, női fecsegés! Én tudom – vágta ki büszkén –, hogy mit beszél!

– Mit? Mit? – gyűltek köré a többiek, és izgatottan fészkelődni kezdtek.

– Boldogult úrfikoromban – kezdte a mozsár, aki alkalomadtán nem riadt vissza kedvenc szerzői plagizálásától – számos országot bejártam. Családom rangja ugyanis megkövetelte a világban való jártasságot.

– Uramisten – suttogta a pléhmosdó –, már megint kezdi! – De senki nem figyelt rá, így hát elhallgatott.

– Hosszú évek teltek el, mire végigjártam a kontinens leghíresebb egyetemeit, hogy szert tegyek a magasabb műveltségre. Mire külföl-

di tanulmányaim végére értem, hogy úgy mondjam, fölöttébb megnőtt a súlyom mások szemében.

– Nem csak mások szemében – hajolt a pléhmosdó az egérkéhez.

– Szóval, a társaság, és ezt a szót nyugodtan ejthetném nagy kezdőbetűvel – folytatta büszkén a mozsár –, megbecsült, mi több, nélkülözhetetlen tagja lettem. Egy alkalommal én és néhány jelentéktelenebb barátom elhatároztuk, hogy elmerülünk a művészetekben, s e célból átrándultunk Itáliába.

– És nem rozsdásodtál be, mire kihalásztak? – kíváncsiskodott az egérke.

– Képletesen szóltam – vetett rá rosszalló pillantást a rézmozsár.

– Folytathatom, vagy kíván még valaki hozzászólni? – kérdezte sértődötten.

– Folytasd, folytasd! – unszolták a többiek.

– Abban az időben, nyíltan megvallom, elég szép sikereket értem el a képeimmel, merthogy festegettem is.

– Oh! – morajlott fel a hallgatóság.

– Úgy bizony, az én időmben egy valamire való fiatalember polihisztor volt. Már épp az Akadémia tiszteletbeli elnökévé akartak választani, mikor eluralkodott rajtam a naturalizmus szelleme.

– És nem féltél? – kérdezte maró gúnnyal a rozsdás reszelő. De a rézmozsár válasza sem méltatta.

– Tudjátok, drága barátaim, abban az időben egy festő nem pacsomagolhatott csak úgy akármit a vászonra. Pontos szabályai voltak a művészetnek, úgy bizony! Én azonban megelőztem a koromat, s a hálátlan világ eltaszította magától. Kizártak az Akadémiáról, a képeimet pedig elégették. Egy meg nem értett művész él közöttetek! – csapott a mellére komoran, hogy csak úgy zengett a jó minőségű réz.

– De a szúró! akartam beszélni – folytatta társasági hangon, mikor végre úrrá lett váratlan érzékenyülésén. – Mi több, drága barátomról és művésztársamról, a szúró! Mert tudjátok meg, művész ő, mégpedig a javából! Bizony, Itália szülötte ő is, akárcsak a provence-i bor! A napfényes Itáliáé, hol egy honfitársunk szerint a földön teremnek a könyvek, s bár én ezt nem tapasztaltam, higgyünk neki, hisz a költői szöveget igazabb a sivár valónál! – szókokolt elragadtatottan a rézmozsár.

– Na, mibe fogadunk, hogy sose tudjuk meg, mit mondott a szú? – jegyezte meg halkan a pléhlavór, de a többiek áhítatosan hallgatták a felhevült mozsarat.

– Azúrkéék ég és szép ívű lankák közt peregetek gyermekévei. Aztán, mikor a serdülőkor küszöbére ért, atyja kézen fogta, és elvitte egy neves velencei mesterhez, hogy ott tanulja ki a fafaragás minden csínját-bínját.

– Talán ezért farag folyton ferde küszöböket – lamentált a hangya.
– Olvastam valahol, hogy a gyerekkori traumákat sosem heveri ki az ember – azzal kecsesen oldalra szökcent, hogy elkerülje a szű feléje hajított kalapácsát.

– Csendet! Csendet! – cincogott az egérke, és mikor elhallgatott a társaság, a rézmozsár folytatta:

– Szorgalmas diák volt a szű, rövidesen kisujjában volt a szakma minden fortélyja. Tehetsége hamarosan feltűnt a mesternek is. Először csak kisebb munkákat bízott rá, fahántolást, gyalulást, fűrészelést. Mikor látta, hogy tanítványa minden dologgal könnyedén megbirkózik, egyre komolyabb feladatokkal bízta meg. Egy napon aztán külföldi kereskedők jöttek a műhelybe. Végignézték a félig kész bútorokat, képkereteket és játékokat, egy darabig értőn hümmögtek, aztán összesúgtak, végül előálltak a kérésükkel: készítsen a mester egy velencei tükröt, de olyan díszes legyen a rámája, hogy a fél világon ne akadjon párja.

A mester akkor elővette legkedvesebb inasát, és így szólt hozzá:

– No fiam, elérkezett a próbatételed napja! Rád bízom a tükrő rámáját. Ha jól sikerül, társammá fogadlak, s meglásd, együtt olyan híresek leszünk, hogy királyok fognak versengeni a kegyeinkért.

– Dolgohoz látott a szű. Számított és rajzolt egész nap, csak úgy tekeregetek a szőlőindák sercegő ceruzája alatt. Mikor készen lett a tervvel, belevetette magát a faragásba. Szállt a fűrészpor a nyomában. Ahogy múltak a napok, a szű egyre lázasabban dolgozott. Már letelt a munkára kiszabott idő, de ő csak percegett rendületlenül. Hiába bizonygatta öreg mestere, hogy sosem látott még ilyen szép rámat, a szű meg se hallotta. Eltökélte ugyanis, hogy véghezviszi a lehetlent: megteremti a tökéletes műalkotást.

Végül a kereskedők nem vártak tovább. Becsomagolták a tükröt az ihletett fafaragóval együtt, és hajóra rakták. Így érkezett meg barátunk ebbe a számára idegen országba, szalma közé tekerve, sötét ládába zárva. De a lelkében élő kép tovább világított. Már majdnem elkészült a nagy művel, mikor kicsomagolták a ládát. Elővették a tükröt, hogy felvigyék a kastély dísztermébe, de a szolga megbotlott a lépcsőn, s a tükrő ezer darabra tört.

Féktelen harag ébredt a kastély urában. Kikapta hű ajtónállója kezéből a nehéz alabárdot, és szilánkokra hasogatta a mívés keretet.

– Pusztuljon hát ez is! – ordította. Aztán megparancsolta, hogy a keret darabjait tüzeljék el, amint beáll a tél.

– A szű lelkében aznap megpattant valami. Hevert a fatartóban, álmai törött darabjai közt, és nem gondolt semmire.

– Ó, ezek a művészek! – fanyalgott a pléhmosdó, és még hozzá tett volna valamit, de ekkor elkapta a fésülködőtükör tekintetét, és jobbnak látta, ha csendben marad.

– A művészeknek igenis joguk van nem gondolni semmire! – vette védelmébe a mozarat a pallérozott szellemű konyhaasztal is.

– Szóval, mint mondtam, eltörött a lelkében valami – folytatta a rézmoszár könyörtelenül. – Elpattant a művészet érzékenyen rezgő húrja, s a szű szívében nem csendültek fel többet az alkotás éteri hangjai. – A rézmoszár nagyon elégedett volt magával. – Ekkor kezdődött árva barátunk kálváriája. Egyedül egy idegen országban, elvesztve a megélhetés kenyerét és ráadásul papírok nélkül! – emelte fel a hangját, s valószínűleg a karját is ég felé emeli, ha történetesen van neki.

A szű közben ijedten pislogott. Ó eddig úgy tudta, hogy a meszter várható haragja elől bújt meg a velencei tükör ráámájában, mikor falánságában bezabált egy nagyon értékes cédrusfa széklábat. A jó melegben elaludt, és amikor felébredt, egy ládában találta magát, s mire felnyitották a láda fedelét, ő bizony belakmározta a velencei tükör keretének több mint a felét. Ki is dobták a tükröt azon nyomban, de mielőtt a keretet még eltűzelték volna, ő átköltözött egy vizesdézsa ízletes dongái közé. A dézsát később behozták a konyhába, azóta itt lakik, többé-kevésbé megtúrt albérlőként, a konyhakredenc bal felső fiókjában.

De most, a rézmoszár elbeszélését hallgatva, mintha valóban megszólalt volna benne valami.

– Pszt! – intett a baráta felé, mert mélyen, önnön lényé legtitkosabb zugaiban, amiknek létéről a szű eddig mit se tudott, felhangzott egy hang, halkan és bizonytalanul, aztán hirtelen felerősödött, és ekkor már a többiekhez is eljutott a zúgó, csilingelő áradat.

– Halljátok? – fordult döbrent arccal megilletődött baráta felé. – Ezek az alkotás éteri hangjai lesznek! – ujjongott.

– Vagy a hasad korog! – morgott a minden költői vénát nélkülöző pléhlavór, de a többiek lepisszegették.

A szű felpattant és belevetette magát a háromlábú kredenc hátsó falába fúrt járatába. Barátai vártak egy darabig, de csak nem jött elő.

Teltek a napok, s a szű ténykedéséről csak a kredencből áradó finom zene árulkodott. Barátjuk titokzatos átalakulásától fogva a konyha lakói naponta összegyűltek a kredenc előtt, hogy áhítatosan hallgassák a kiszüremplő hangokat. De a kredenc is megváltozott. Mintha a belsejébe zárt zene tette volna, repedései sorra kisimultak, kopott politúrja felfénylett, csak úgy ragyogott az egész szekrény. Olykor, ha a különös dallamok felerősödtek, álmodozva suttozta maga elé:

– Halljátok? A mester alkot!

És ki tudja, miért, ilyenkor mindannyian nagyon boldogok voltak.

Csak a prózai lelkű pléhlavór horkant fel egyszer:

– Naná, hogy megnyertem volna a fogadást!

(Kalligram, 2002/1–2.)